

ANTE GLAVIČIĆ

IZVJEŠĆE O PROSLAVI 300. OBLJETNICE PRVE HRVATSKE DRŽAVNE TISKARE PAVLA VITEZOVIĆA U ZAGREBU 1995.

Ante Glavičić
Gradski muzej Senj
HR 53270 Senj

UDK:655.1/.5(497.5):929 Ritter Vitezović, P.
Ur.: 1995-10-18

U uvodnim rečenicama autor naglašava veličinu Pavla Vitezovića i značenje njegova djela. U nastavku je opisan cjelovit program proslave u povodu 300. obljetnice prve hrvatske državne tiskare u Zagrebu, kao i program proslave u Senju. U izvješću se nalazi cjelovit pozdravni govor predsjednika Hrvatskoga sabora dr. Nedjeljka Mihanovića i spomenuti su svi autori održanih predavanja i sve osobe koje su zaslužne za organiziranje te proslave, a isto je tako iscrpno opisan i program proslave u Senju. Osim toga naveden je tekst obiju postavljenih ploča.

Među znamenitim i velikim ljudima koji su rođeni u drevnome Senju, a svojim su djelima i čitavim životom zadužili svoju domovinu Hrvatsku, pa i svijet, osobito se ističe i visoko uzdiže svijetli lik i ime Pavla Vitezovića. Rodio se u Senju 1652., ali na žalost ne znamo gdje je bila kuća uskočke obitelji Vitezović. Prema spoznajama dr. Vuka Krajača ta se kuća navodno nalazila na trgu Cimiter u blizini senjske katedrale.

O teškom životu i znanstvenim djelima ovoga velikoga Senjanina, još većega Hrvata, svestrane znanstvene i literarne ličnosti, malo se pisalo i premalo je poznat svome narodu. Njegova djelatnost bila je mnogostruka te stoga zahtijeva poseban i strogi znanstveni studij, ali i ljubav prema narodu i njegovoj slavnoj prošlosti.

Iz postojećih studija o Vitezoviću proizlazi da je bio jedan od najdalekovidnijih Hrvata, vizionara svoga vremena, koji je osjetio mnoge

neriješene probleme svoga naroda, ali i vremena, i pristupio im svim srcem i znanjem. Po mnogočemu (a toliko je toga učinio za svoga života) smatra se najpotpunijim hrvatskim piscem i znanstvenikom svoga doba. Bio je povjesnik i gramatik, leksikograf i stihotvorac i politički i pravni pisac - iznimno sposoban izdavač i tiskar, bakrorezac, heraldičar, hrvatski časnik i dosljedan zastupnik grada Senja u Hrvatskome saboru.

Sav njegov rad promiče želja za slobodom i veličinom hrvatskog naroda. Stvarao je i težio je stvoriti jedinstveni hrvatski književni jezik i pravopis i cjelovitost hrvatske države. Kažu poznavaooci tog doba i hrvatskih političkih prilika, da je Vitezović napisao i izdao više knjiga nego svi ostali pisci uže Hrvatske zajedno (Barac). Izgleda da je radio u vremenu gluhom, punom klasnih opreka i egoizma. U želji da već jednom dođe do ekonomske i političke neovisnosti Hrvatske, Vitezović je došao u sukob s interesima oronuloga hrvatskog plemstva te Sabora i Carskoga dvora. Zbog tih slobodarskih težnji i novčanih teškoća Vitezović u već odmaklim godinama, nadajući se zasluženoj mirovini od Dvora, bolestan i neshvaćen, bez ikakve osnove za život, kao siromah daleko od drage Domovine i rodnoa Senja tužan umire u Beču 1713. Za njegov grob ne znamo. Čini se, kažu neki, da su ga tek 200 godina poslije smrti shvatili, a u punom značenju, da ga se shvaća tek ovo u naše doba.

Zbog svega što je učinio, ali i vlastitog poštovanja Vitezovića, najvećeg među nama Senjanima, u tijeku priprema (1993.) za obilježavanje 500. obljetnice osnutka i rada senjske glagoljske tiskare pojavila se još jedna naša obveza, da obilježimo i veliku hrvatsku 300. obljetnicu otkako je P. Vitezović osnovao na starom trgu Gradecu, u svojoj kući (danas zgrada Hrvatskog sabora) uz crkvu sv. Stjepana na Markovu trgu, prvu hrvatsku državnu tiskaru poznatu po radu i tiskanim djelima. U osnivanju te zagrebačke tiskare godine 1693. Vitezović se možda prisjećao kada su njegovi Senjani, prije 200 godina, započeli i utemeljili senjsku glagoljsku tiskaru (1493./1494.).

Žalosna je istina da se neki učeni ljudi, znanstvene institucije i društva nisu sjetili obilježavanja te velike hrvatske, zagrebačke i senjske obljetnice ili se tom obilježavanju nisu pridružili. Ipak su se okupili poklonici Vitezovićeve imena i djela iz Zagreba: dr. Josip Bratulić, dr. Rafo Bogišić, dr. Lelja Dobronić, dr. Aleksandar Stipčević; iz Sinja fra Hrvatinić i iz Senja Ante Glavičić, prof., te pokrenuli inicijativu da se obilježi visoka obljetnica i o tome obavijestili Poglavarstvo grada Senja, koje je svesrdno prihvatilo ideju proslave. Izaslanstvo proslave posjetilo je Sabor Republike Hrvatske i zamolilo predsjednika Sabora dr. Nedjeljka Mihanovića da Hrvatski sabor bude pokrovitelj ove značajne proslave, što je i prihvaćeno. Istodobno je Županijski

dom Sabora Republike Hrvatske na prijedlog zastupnika Julija Derossija, prof., na čelu s dr. Katicom Ivanišević, predsjednicom Županijskog doma Sabora Republike Hrvatske također podržao prijedlog da se obilježi 300. obljetnica tiskare Pavla Vitezovića u Zagrebu.

S obzirom na to da je Vitezović bio građanin grada Gradeca, gdje je živio i stvarao, zamoljeno je Poglavarstvo grada Zagreba za suorganizaciju u proslavi, što su svesrdno podržali gospoda inž. Stjepan Brolich (predsjednik Gradske skupštine), mr. Božo Biškupić (zamjenik gradonačelnika), te mr. Mladen Čutura (pročelnik Ureda za kulturu, obrazovanje i znanost) sa suradnicima.

Da bi se proslava održala, osigurana je potpora Ministarstva za kulturu i Ličko-senjske županije. Kako je bilo određeno, proslava se prema programu održala u Zagrebu, 29. travnja 1995. Tada je na zgradi Hrvatskog sabora otkrivena brončana spomen-ploča s osmišljenim likom Pavla Vitezovića

NA OVOME MJESTU NALAZILA SE
KUĆA U KOJOJ JE DJELOVALA
**HRVATSKA DRŽAVNA
TISKARA**

KOJU JE HRVATSKI SABOR UTEMELJIO
11. STUDENOG 1694.
I NJEZINU UPRAVU POVJERIO SENJANINU
PAVLU RITTERU VITEZOVIĆU
HRVATSKOM KNJIŽEVNIKU, POVJESNIKU
TISKARU I NAKLADNIKU

O 300. OBLJETNICI SPOMEN-PLOČU PODIŽU
SABOR REPUBLIKE HRVATSKE
GRAD SENJ GRAD ZAGREB

Spomen-ploča, rad akademskog kipara prof. Želimira Janeša, postavljena na zgradi Hrvatskog sabora, na dijelu kuće Pavla Vitezovića u Ulici 18. listopada 1918.

U programu otkrića spomen ploče i akademije u Starogradskoj vijećnici nastupila je vokalna grupa Senjkinje pod ravnanjem nastavnice Nede Prpić i mješoviti zbor HRT pod ravnanjem maestra Igora Kuljevića.

Otvarajući proslavu u ime grada Senja, nazočne Senjane, Zagrepčane, predstavnike Hrvatskog sabora na čelu s predsjednikom dr. Nedjeljkom Mihanovićem, te predstavnike grada Zagreba, pozdravio je gradonačelnik grada Senja Davor Biondić, dipl. vet., a u ime grada Zagreba mr. Mladen Čutura, pročelnik Ureda za obrazovanje, kulturu i znanost.

U nastavku nazočnima se obratio *dr. Nedjeljko Mihanović*, predsjednik Sabora Republike Hrvatske, koji je otkrio spomen ploču.

Štovane gospođe i gospodo!

Ovu spomen-ploču otkrivamo na mjestu gdje se nalazila kuća u kojoj je djelovala hrvatska državna tiskara, koju je utemeljio Hrvatski sabor, a u kojoj je hrvatski književnik i polihistorik Pavao Ritter Vitezović bio upraviteljem od njezima osnutka 11. studenoga 1694. do svoga odlaska u Beč, u kojemu je proveo svoje posljednje godine života.

Hrvatski književnik, historiograf, leksikograf, nakladnik i tiskar Pavao Ritter Vitezović (1652.-1713.) javlja se u hrvatskoj kulturi dok je na grafikonu turskih navala Hrvatska još uvijek stajala na prvome i najsloženijem mjestu. U mračnoj noći turskih provala i permanentne ratne prijetnje Vitezović izlazi na našu književnu i historiografsku pozornicu širokim potezima buđenja narodne svijesti i geslom nacionalnog oslobođenja.

U skiciranju temeljnih političkih polazišta i u vlastitoj projekciji svoje opsežno zamišljene Hrvatske on otvara široke nacionalno-političke perspektive. Njegov politički i kulturni program trasiran je kroz povijesni reljef proširene Hrvatske, u kojoj anticipira graditeljsku političku osobnost i ideje Oca Domovine Ante Starčevića.

Poput mnogih hrvatskih književnika, povjesnika i političara, i njega obuzima onaj vergilijanski motiv: "condere gentem", probuditi narodnu svijest, proširiti državotvorne horizonte, osnažiti političku volju za stvaranjem svoje vlastite narodnosne državne baze. U svojoj kroatocentričnoj koncepciji Vitezović je otkrivao povijesni, politički i intelektualni izlaz iz - kako ga je u to doba nazvao njegov suvremenik grof Morsigli - "zapletenoga hrvatskog labirinta".

U kaosu ratnih zbivanja, razdora, poraza i podjele hrvatskog područja Vitezović je uporno nastojao skupiti svu hrvatsku, političku, moralnu, kulturnu i intelektualnu svijest i usmjeriti je u sintetičnu formulu jedinstvenoga nacionalno-političkog otpora. Magnetičnost misli i širina njegove nemirne, smione imaginacije i danas su privlačni i respektabilni.

Koliko samo čistog nacionalnog zanosa, iskrena očaja, tužne nemoći, bolnog i ranjenog trzanja doživljavamo u njegovu žalobnom spjevu "Plorantis Croatiae saecula duo" (1702.)?

Kao preteča Andrije Kačića Miočića i Ljudevita Gaja, u svome hrvatskom zanosu izraženom u djelu "Croatia rediviva" (1700.) izrazio je toliko izvornoga govora, stvaralačkog oživljavanja povijesnih zbivanja, visokog stupnja

svjedočanstva narodne svijesti i povijesne evokacije. U skladnom spoju erudicije i kreativnosti, oživljenom vlastitim temperamentom, nabojem rječitosti i stilske strukture, Vitezović je u tome djelu ostavio po opsegu materije široku dimenziju vlastita stvaralačkog, političkog, kulturološkog, misaonog i umjetničkog duha.

Vitezovićeva Croatia rediviva, o kojoj je maštao, danas je ostvarena kao suverena država Hrvatska. Bitka za njezinu uspostavu vođena je i u zgradi ovoga našeg povijesnog Hrvatskog sabora. A u dugotrajnom procesu i ritmu zbivanja u borbi za ovaj proplamsaj današnjega nacionalnog svitanja otkrivamo spektar i Vitezovićeve plemenitih, ustrajnih, smionih i nadahnutih snova.

Nakon domjenka u atriju zgrade Sabora u prostoru starog Vitezovićeve doma, svečanost proslave nastavljena je u Starogradskoj vijećnici grada Zagreba, u ulici Ćirila i Metoda 5. Iza prigodnog kulturno-umjetničkog programa koji su izvele Senjkinje i mješoviti zbor HRT - prigodne riječi i pozdrav nazočnima su uputili

- Davor Biondić, dipl. vet., gradonačelnik grada Senja,

- u ime grada Zagreba, mr. Mladen Čutura, pročelnik Ureda za obrazovanje, kulturu i znanost,

- u ime pokrovitelja Sabora Republike Hrvatske nazočne je pozdravio akademik Vlatko Pavletić, predsjednik Odbora za naobrazbu, znanost i kulturu Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske.

U nastavku programa u ime radnog predsjedništva okupljene je pozdravio dr. Josip Bratulić, a zatim su održana stručna priopćenja:

Dr. Lelja Dobronić, Zagreb, *Pavao Ritter Vitezović u Zagrebu*

Dr. Rafo Bogišić, Zagreb, *Pavao Vitezović kao kroatist*

Dr. Aleksandar Stipčević, Zagreb, *O strukturi tiskopisa iz Vitezovićeve tiskare u Zagrebu*

Fra Hrvatin Jurišić, prof., Sinj, *Pavao Vitezović kao latinist*

Dr. Josip Bratulić, Zagreb, *Pavao Ritter Vitezović utemeljitelj hrvatske zemaljske tiskare u Zagrebu*

6. svibnja 1995. prema programu proslava je nastavljena u Senju.

Nakon okupljanja u Gradskom muzeju gosti su otišli u katedralu sv. Marije gdje je misu zadušnicu za pokoj duše Pavla Vitezovića predvodio dr. Mile Bogović, generalni vikar riječko-senjske nadbiskupije, uz asistenciju senjskog župnika Mile Čančara i fra Hrvatina Jurišića.

Nakon mise ispred senjske gimnazije nastavljen je kulturno-umjetnički program gradske glazbe i vokalne skupine Senjkinje.

Okupljenim gostima i Senjanima obratio se Davor Biondić, dipl. vet., gradonačelnik grada Senja, koji je uz izraze radosti pozdravio goste i pokrovitelja proslave, štovanu dr. Katicu Ivanišević, predsjednicu Županijskog doma Sabora Republike Hrvatske. Obraćajući se nazočnima dr. Katica Ivanišević izrazila je osobnu radost da se ponovno našla u gradu Senju, ovaj put na obilježavanju velikog jubileja - 300. obljetnice osnutka Vitezovićeve državne tiskare u Zagrebu (1694.). Poštovana predsjednica istakla je slobodarske tradicije i doprinos grada Senja borbi za slobodnu i neovisnu državu Hrvatsku, te primjereno sudjelovanje Senjana i podnesene žrtve u ovom Domovinskom ratu u kojem su ostvarene Vitezovićeve želje za oživljenom Hrvatskom, kao stoljetna želja hrvatskog naroda, koju je prije 300 godina navjestio Senjanin Pavao Vitezović, utemeljitelj prve državne hrvatske tiskare u Zagrebu. I ova senjska gimnazija kao istaknuto hrvatsko prosvjetno i kulturno žarište nosi ime velikog Senjanina i zaslužnog Hrvata Pavla Vitezovića, kojemu ovu spomen ploču podižu Sabor Republike Hrvatske, te gradovi Zagreb i Senj, naglasila je predsjednica dr. Katica Ivanišević koja je potom otkrila spomen-ploču, na kojoj se ističe osmišljeni lik Pavla Vitezovića s prigodnim riječima.

ZNAMENITA SENJSKA GIMNAZIJA
UTEMELJENA 1725., NOSI IME

**PAVLA RITTERA
VITEZOVIĆA**

HRVATSKOG KNJIŽEVNIKA,
POVJESNIKA, TISKARA I NAKLADNIKA.
O 300. OBLJETNICI UTEMELJENJA
VITEZOVIĆEVE TISKARE U
ZAGREBU 1694.

SPOMEN-PLOČU PODIŽU
SABOR REPUBLIKE HRVATSKE
GRAD SENJ GRAD ZAGREB

Spomen-ploču na pročelju zgrade senjske gimnazije izradio je akademski kipar Želimir Janeš u povodu 300. obljetnice osnutka Vitezovićeve tiskare u Zagrebu

Zajedno s gostima dr. Katica Ivanišević posjetila je senjsku gimnaziju, gdje im je pozdrav dobrodošlice uputio ravnatelj Marijan Meter, prof.

U nastavku proslave u Domu kulture M. C. Nehajev, na akademiji i kolokviju, pozdrav u ime senjskog pokrovitelja uputio je prof. Milan Galić, predsjednik Gradskog vijeća grada Senja, te dr. Ivan Devčić u ime riječko-senjske nadbiskupije.

Zatim su na temu života i djela Pavla Vitezovića cijenjeni suradnici održali spomenuta priopćenja.

U kulturno-umjetničkom programu sudjelovali su gradska glazba, vokalna grupa Senjkinje i recitator Nevio Maričić.

Na kraju izvješća dužni smo navesti da je u programu proslave bilo zamišljeno da se ispred gimnazije, na malom trgu prema moru, postavi brončano poprsje Pavla Vitezovića, rad akademskog kipara Petra Kosa, izrađeno još davne godine 1971., koje tada nije otkriveno zbog poznatih događanja u svezi s hrvatskim proljećem.

Budući da uz proslavu 300. obljetnice Vitezovićeve tiskare u Senju nije otkriveno poprsje Pavla Vitezovića, izrađeno prema projektu inž. Krunoslava Prpića, a ni u kamenu česma s kružnom klupom kao okupljalište mladih, oko vrela života, znanja, protoka misli i ideja vječne obnovljene Hrvatske, Vitezovićeve *Croatiae redivivae*, vjerujemo da će Senjani u skoro vrijeme na ovome mjestu ipak otkriti ovaj spomenik, kao obvezu prema velikom Senjaninu, a u povodu 260. obljetnice osnutka senjske gimnazije (1725.).

HRVATSKI KNJIŽEVNIK
P A V A O
R I T T E R
V I T E Z O V I Ć
 Senj 1652 + 1712. Beč
 POVJESNIK, JEZIKOSLOVAC
 TISKAR, NAKLADNIK
 PRETEČA ILIRSKOG PREPORODA
 I JEDINSTVA HRVATSKOG
 PRAVOPISA I DRŽAVNOSTI
 ZASTUPNIK GRADA SENJA
 UTEMELJITELJ HRVATSKE
 DRŽAVNE TISKARE
 U ZAGREBU 1694.
 TE POVODOM OSNUTKA
 SENJSKE GIMNAZIJE 1725.

"JA SAM VAM POZNATI ONAJ
 POSVUDA VEĆ OD STARINE
 SILAN NA ORUŽJU SENJ,
 BOGATSTVOM JEDNAKO JAK,
 JA SAM VAM ONAJ SENJ,
 ŠTO POBJEDE PRESLAVNE DOBIV,
 RODU I KRALJU SAM SVOM
 VJERNOST SAČUVAO SVEĐ."

P. Vitezović 1695.

Pavao Ritter Vitezović

AUSKUNFT ÜBER DAS 300. JUBILÄUM DER ERSTEN KROATISCHEN
LANDESBUCHDRUCKEREI PAVAO RITTER VITEZOVIĆ'S
IN ZAGREB 1995

Zusammenfassung

In den einleitenden Sätzen betont der Autor die Größe des Schriftstellers Pavao Ritter Vitezović. Unter den bedeutsamsten Persönlichkeiten, die in Senj geboren wurden, und mit ihren Werken ihr Heimat verbindlich machten, hebt sich die Gestalt von Pavao Ritter Vitezović hervor. Er war einer der wichtigsten Kroaten und Visionär, der viele Probleme seiner Zeit fühlte, und sie zu bearbeiten und zu lösen versuchte.

In der Fortsetzung der Auskunft bespricht der Autor den ganzen Programm der Feier anlässlich des 300. Jubiläums der ersten kroatischen Landesbuchdruckerei von P. R. Vitezović in Zagreb 1995. Die Feier wurde zuerst in Zagreb gehalten, wo einige angesehene Wissenschaftler ihre Vorträge über die erwähnte Problematik ausgelegt haben. Der zweite Teil der Feier wurde in Senj mit einem reichen Programm gehalten. In beiden Städten wurde eine Gedenktafel mit wichtigsten Daten über das Werk von Pavao Ritter Vitezović aufgestellt.